

Η ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΟΔΥΣΣΕΙΑ ΤΗΣ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑΣ (του Μάνου Δανέζη)

✘ *Να γιατί οι πολιτικές δομές διατηρούν πάντα ολιγαρχικά και αντιδημοκρατικά δικαιώματα*

Η Ολιγαρχική Δημοκρατία

Εισαγωγή

Όπως όλοι γνωρίζουμε η μεγάλη επιστημονική επανάσταση του 16ου και 17ου αιώνα συντελέστηκε μέσα σε ένα ασφυκτικό θεοκρατικό μεσαιωνικό πλαίσιο και μέσω μιας έκρηξης των επιστημονικών ιδεών, ανέλαβε να διαχωρίσει τη θεολογία από την επιστήμη και να δώσει τη δυνατότητα στις κοινωνίες των ανθρώπων να οργανώνουν διάφορα κοινωνικά συστήματα.

Η επιστήμη, αφού κέρδισε το δικό της χώρο στον κοινωνικό ορίζοντα, έπαψε να εξαρτάται από την εκκλησιαστική διοικητική δομή, ενώ συγχρόνως κατάφερε να μην έρχεται σε μετωπική ρήξη μαζί της. Αυτό έγινε κατορθωτό πρεσβεύοντας ότι στόχος της είναι να εξηγεί τα γεγονότα που εμπίπτουν αποκλειστικά στις ανθρώπινες αισθήσεις και ότι το μη αισθητό επαφίεται στη δικαιοδοσία της θεολογίας.

Με τον τρόπο αυτό η επιστήμη μπόρεσε να εξασφαλίσει τις κατάλληλες συνθήκες για να εξελιχθεί, εφόσον δεν ερχόταν σε ευθεία σύγκρουση με τις κυρίαρχες θρησκευτικές δομές.

Η καινοτομία που εισήγαγε στην Ιστορία της Επιστήμης η επιστημονική επανάσταση του δέκατου έβδομου και δέκατου όγδοου αιώνα, αφορά τη μέθοδο αναζήτησης και διερεύνησης της γνώσης. Για πρώτη φορά τότε εισήχθησαν στην επιστημονική διαδικασία το πείραμα και ο μαθηματικός φορμαλισμός. Έτσι, αναπτύχθηκε μια αμφίδρομη σχέση θεωρίας και πειράματος στην οποία χρησιμοποιούταν σαν κώδικας επικοινωνίας η γλώσσα των μαθηματικών. Μέσα σε ένα τέτοιο επιστημονικό κλίμα, η

κοινωνική συγκρότηση εναρμονίστηκε με τη φιλοσοφία της Αριστοτέλειας «Αριστοκρατίας».

Ο μετασχηματισμός της έννοιας «άριστος»

Η ουσιαστική έννοια του όρου «Αριστοκρατία» προκύπτει από τη ρίζα της λέξης που σημαίνει η «κυριαρχία των αρίστων». Όμως η έννοια του όρου «άριστος», με την πάροδο των αιώνων, έτυχε μιας σκαιάς μεταχείρισης και μιας εσκεμμένης παρερμηνείας. Αυτό συνέβη επειδή η «αριστεία» αποτελούσε προϋπόθεση κατάληψης ηγετικών θέσεων στο πλαίσιο της κοινωνικής αυτής δομής. Με την πάροδο των ετών οι ηγετικές και εξουσιαστικές ομάδες παρέμεναν μεν ολιγομελείς, όπως και οι αριστοκρατικές, όμως δεν αποτελούνταν πλέον από «αρίστους». Απλώς, οι ολιγομελείς αυτές ομάδες εξουσίας αυτοονομάζονταν φιλάρεσκα «αριστοκρατικές» και επέβαλαν στην κοινωνία, με κάθε μέσον, να τους απονέμει αυτόν τον τίτλο.

Η αποδοχή αυτής της πραγματικότητας μετάλλαξε την κοινωνική φιλοσοφία της Αριστοκρατίας, σε ένα *Ολιγαρχικό κοινωνικό σύστημα*. Στο σύστημα αυτό η έννοια της αριστοκρατικής ομάδας διοίκησης αντικαταστάθηκε από την έννοια της «κοινωνικής ελίτ» η οποία δεν συνεπαγόταν ταυτόχρονα ότι ήταν και αριστοκρατική. Μέσω αυτής της μετάλλαξης, η οποία δεν ήταν επιβεβλημένη φυσιολογικά αλλά βίαια, είχαν ήδη τεθεί οι ρίζες της κατάρρευσης του πολιτισμικού πυλώνα της κοινωνικής φιλοσοφίας του πολιτισμού, εφόσον είχε χαθεί η αυτοσυνέπεια και η συνέχεια βασικών προϋποθέσεων και αρχών λειτουργίας του πολιτισμικού αυτού πυλώνα.

Ο έλεγχος των διοικητικών δομών της κοινωνίας είχε περιέλθει πλέον στα χέρια «ολίγων» αλλά όχι και «αρίστων». Η εξέλιξη αυτή, επειδή εξυπηρετούσε και ωφελούσε τις μωροφιλοδοξίες και τις άκρατες –χωρίς φραγμούς– ωφελιμιστικές επιδιώξεις των «ολίγων», αλλά όχι και «αρίστων», παγιώθηκε και διαιωνίστηκε μέχρι τις ημέρες μας.

Τα προβλήματα μιας ολιγαρχικής κοινωνίας

Η παγίωση όμως μιας κοινωνικής ολιγαρχικής διοικητικής δομής, χωρίς αριστοκρατικά χαρακτηριστικά, δημιούργησε προβλήματα, εφόσον δεν έχαιρε μιας βιωματικής ηθικής και συνειδησιακής αποδοχής εκ μέρους της κοινωνίας. Η αποδοχή αυτή ήταν όμως αναγκαία προϋπόθεση μιας ειρηνικής αποδοχής, από την κοινωνία, των επιβεβλημένων τις περισσότερες φορές δια της βίας, ολιγαρχικών ηγεσιών. Για το λόγο αυτό, αντικαταστάθηκε η ανάγκη μιας ηθικής και συνειδησιακής κοινωνικής αποδοχής, από την αποδοχή της υπεροχής του «υλικού πλούτου».

Η θέσπιση όμως του κριτηρίου του υλικού πλούτου σε αντικατάσταση του κριτηρίου του «αρίστου», αποτέλεσε ένα νέο πλήγμα στις δομές του πραγματιστικού πολιτισμικού ρεύματος του Δυτικού Πολιτισμού. Επειδή όμως ήταν προφανής και κατανοητή η αντικοινωνική και ανήθικη δομή αυτού του πολιτεύματος, έγινε μια προσπάθεια αλλοίωσης βασικών αρχών και κανόνων λειτουργίας της θεολογίας και της Επιστήμης, ούτως ώστε να εξυπηρετούν και να καλύπτουν φιλοσοφικά και ιδεολογικά τα συμφέροντα της εκχυδαϊσμένης κοινωνικής δομής.

Ήταν η εποχή κατά την οποία οι δυτικές χριστιανικές διοικητικές δομές εισάγουν στη λειτουργία τους, κατά τα ιουδαϊκά πρότυπα, κοσμικά χαρακτηριστικά. Ο Χριστιανισμός πλέον γίνεται μιλιταριστικός, βίαιος τρυγητής υλικών αγαθών, ρατσιστικός και εθνικιστικός, σε αντίθεση με όλα τα διδάγματα και τις επιταγές του ιδρυτή του. Ομοίως η επιστήμη γίνεται υλιστική, ωφελιμιστική και κατευθυνόμενη. Είναι αποδεκτή από την κοινωνική δομή και χρηματοδοτείται μόνο εάν εξυπηρετεί τον πόθο των ολίγων για δόξα και υλικό κέρδος.

Όπως γίνεται φανερό από όλα τα προηγούμενα, μια τέτοια κοινωνική διοικητική δομή δεν ήταν δυνατόν να γίνει αποδεκτή από το μεγαλύτερο μέρος της κοινωνίας, αφού δεν υπηρετούσε τις βασικές της ανάγκες και δεν κατασίγαζε, αλλά αντιθέτως επαύξανε, τους φόβους που ένας πολιτισμός υποτίθεται ότι θα ελαχιστοποιούσε.

Τότε ακριβώς αρχίζει η εποχή της κατάρρευσης των αναπτυχθέντων

ολιγαρχικών δομών όπως οι φεουδαρχίες και οι μοναρχίες. Η κατάρρευση αυτή θα μπορούσε να δράσει θετικά στην ανασύνταξη του Δυτικού πολιτισμού, εάν αποτελούσε την αρχή μιας αυτοκάθαρσής του και μιας ουσιαστικής επαναφοράς της αρχής των «αρίστων».

Η ευκαιρία όμως χάθηκε λόγω μιας πανέξυπνης μεταμόρφωσης του Ολιγαρχικού συστήματος. Οι καταρρέουσες ολιγαρχικές κοινωνικές δομές επιχείρησαν επιτυχώς μια εκπληκτική πολιτισμική αναδίπλωση. Προκειμένου να διατηρήσουν τον διοικητικό έλεγχο της κοινωνίας, υιοθέτησαν – βεβαίως φαινομενικά και υποκριτικά– τη φιλοσοφική αρχή του ιδεαλιστικού πολιτισμικού ρεύματος, την αρχή της «Δημοκρατίας».

Η Δημοκρατική Ολιγαρχία

Επικαλούμενοι όμως κάποιες ουσιαστικές και πραγματικές κοινωνικές αδυναμίες, η «δημοκρατία» δικαίως αντικαταστάθηκε από την «αντιπροσωπευτική δημοκρατία» η οποία με τη σειρά της έδωσε τη θέση της στην «αντιπροσωπευτική πολυκομματική δημοκρατία». Είναι αλήθεια ότι όλη αυτή την περίοδο των μεγάλων κοινωνικών αλλαγών, έγιναν φιλότιμες προσπάθειες αλλαγής του φιλοσοφικού και ιδεολογικού προσανατολισμού των διοικητικών δομών. Στόχος αυτής της προσπάθειας ήταν η εφαρμογή της αρχής των «αρίστων» στην επιλογή των «δημοκρατικά» εκλεγμένων αντιπροσώπων.

Στο σημείο αυτό όμως κρυβόταν η παγίδα των ολιγαρχικών δομών. Ποντάροντας στην «ανθρώπινη φύση», επέκτεινε αριθμητικά τον ολιγαρχικό κύκλο συμπεριλαμβάνοντας σ' αυτόν όλους τους εκάστοτε εκλεγμένους εκπροσώπους του λαού. Οι εκπρόσωποι αυτοί, περιβάλλονταν με όλα τα ολιγαρχικά προνόμια και γίνονταν δεκτοί στους ολιγαρχικούς κύκλους ως ισότιμοι εταίροι όσο χρόνο διαρκούσε η θητεία τους.

Ήταν σχεδόν βέβαιο ότι το πάθος της εξουσίας και του πλούτου,

η ηδονή της επιβολής τους στο πλήθος, η λαϊκή αποδοχή που μπορούσαν να αποκομίσουν μέσω της εξυπηρέτησης βασικών αναγκών –με θεμιτά ή αθέμιτα μέσα– θα αλλοτρίωναν ακόμα και τους άριστους μετατρέποντάς τους απλώς σε «ολίγους».

Η ύπαρξη κάποιων αδιάφθορων αντιπροσώπων θα αποτελούσε το «άλλοθι» και την προς τα έξω «καλή μαρτυρία» του συστήματος. Μια τέτοια εξέλιξη βεβαίως παραχάραζε το ουσιαστικό νόημα της Δημοκρατίας μετατρέποντάς την σε ένα παράδοξο σύστημα «ολιγαρχικής αντιπροσωπευτικής δημοκρατίας».

Ένα τέτοιο κοινωνικό και πολιτικό σύστημα ικανοποιούσε επιφανειακά το λαϊκό αίσθημα το οποίο αποζητούσε συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων, ενώ ουσιαστικά οι αποφάσεις λαμβάνονταν και πάλι από μια διευρυμένη και περιχαρακωμένη ολιγαρχική ομάδα.

Ένας δεύτερος παράγοντας που παρέμεινε αναλλοίωτος στο πλαίσιο αυτής της κοινωνικής μετάλλαξης ήταν η διατήρηση, ως παράγοντα κοινωνικής αξιολόγησης, της ποσότητας και της ποιότητας των υλικών αγαθών. Ο παράγοντας αυτός, όχι μόνο διατηρήθηκε, αλλά συν τω χρόνω απετέλεσε τη βάση του οικοδομήματος της σχεδιοποιημένης οικονομίας. Με την αποδοχή αυτού του πολιτικού συστήματος, η σήψη των δομών του πολιτισμού είχε περάσει στην τελευταία και πλέον επώδυνη φάση του, αφού εύκολα πια μετατράπηκε σε έναν οικονομίστικο πολιτισμό

Τι είναι η οικονομία

Το οικοδόμημα όμως της οικονομίας, εντάσσεται στο πλαίσιο της κοινωνικής συγκρότησης μιας κοινωνίας. Η οικονομία δεν αποτελεί –στο φιλοσοφικό της τουλάχιστον επίπεδο– επιστήμη, παρά μόνο στο μέτρο της χρησιμοποίησης μιας σειράς επιστημονικών κατευθύνσεων, όπως της κοινωνιολογίας, των μαθηματικών και της ψυχολογίας.

Η οικονομία, ιδεατά, αποτελεί τον ισχυρό βραχίονα μέσω του οποίου ένα πολιτικό σύστημα, στην πρακτική του έκφραση, στηρίζει τους πολίτες, την επιστήμη και τη θεολογία. Η οικονομική δομή βεβαίως πρέπει να διαμορφώνεται και να

οριοθετείται από το περιεχόμενο και την επίδραση της εσωτερικής φιλοσοφίας και της επιστημονικής κοσμοθεώρησης ενός λαού. Αν επικυριαρχήσει η οικονομία και τα συστήματά της, πάνω σε κάθε πολιτισμική έκφραση τότε όπως αναφέρει ο καθηγητής της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών Μάριος Μπέζγος: *«Κανένας ηθικός φραγμός, καμιά θρησκευτική απαγόρευση, κανένα θεολογικό όριο δεν μπορούν να αναχαιτίσουν ή να επηρεάσουν την οικονομική δραστηριότητα του ατόμου. Με αυτόν τον τρόπο όμως κινδυνεύει η ιδιωτική πρωτοβουλία να εκφυλιστεί σε ατομική υστεροβουλία. Χάνονται τα όρια ανάμεσα στη ελευθερία και στην αυθαιρεσία, την πρωτοβουλία και την υστεροβουλία, το κέρδος και την κερδοσκοπία».*

Τι είναι η Δημοκρατία;

Η Δημοκρατία δεν είναι μόνο το εκλογικό σύστημα ανάδειξης των αρχόντων. Η Δημοκρατία αποτελεί ένα πακέτο αξιών, τις οποίες δίδαξαν πρώτοι οι προσωκρατικοί φιλόσοφοι – θετικοί Επιστήμονες, τις οποίες αν ενστερνιστούν οι πολίτες μπορούν να οδηγηθούν μέσω του δημοκρατικού τρόπου εκλογών στην επιλογή Δημοκρατικών Ηγεσιών.

Αυτό ακριβώς εννοούμε λέγοντας πολλές φορές ότι για να αλλάξουμε τον δυτικό πολιτισμό, που τόσο μας πονάει, πρέπει να αλλάξουμε εμείς οι ίδιοι. Πρέπει να αναζητήσουμε εκ νέου, ο κάθε ένας ξεχωριστά και όλοι μαζί, τις χαμένες και λησμονημένες «αξίες» της Δημοκρατίας.

Πρέπει να αναζητήσουμε μέσω μιας προσωπικής εσωτερικής μας αλλαγής να πάψει το Δυτικό Κοινωνικό σύστημα να είναι κάτι **«Σαν Δημοκρατία»** και να γίνει **«Δημοκρατία»**. Ομοίως μέσω της συνειδησιακής αυτής μεταμόρφωσής μας θα πρέπει η θεολογία μας να πάψει να είναι **«Σαν Χριστιανική»** και να γίνει απλά **«Χριστιανική»**.

Στο δια ταύτα...

Στη σημερινή εποχή μάλλον έχουμε φθάσει σε αυτό το τελικό στάδιο πολιτισμικής κατάρρευσης. Η Ελλάδα όμως, ως μητέρα της

Δημοκρατίας και του Ευρωπαϊκού πολιτισμού, έχει την υποχρέωση να ζωντανέψει τις αξίες και την ηθική της Δημοκρατίας των Προσωκρατικών φιλοσόφων.

Βεβαίως, όλοι σήμερα μας θεωρούν φτωχούς, αδύνατους, αλλοτριωμένους από την λάμψη του πρόσκαιρου πλούτου. Μας θεωρούν ανίκανους να χτίζουμε πολιτισμούς. Σε όλους αυτούς απαντάει ο μεγάλος μας ποιητής Οδυσσέας Ελύτης:

«Κι ας μας φωνάζουν αεροβάτες, φίλε μου, όσοι δεν ένιωσαν ποτέ με τι σίδερο, με τι πέτρες, τι αίμα, τι φωτιά, Χτίζουμε, Ονειρευόμαστε και Τραγουδούμε!»

Όσο και αν δεν το έχουνε καταλάβει, όσοι μας αμφισβητούν, πριν από αυτούς, ξαναβρήκαμε μέσα στη φωτιά του πόνου μας, την αξία που δημιουργεί πολιτισμούς, την ανθρώπινη αλληλεγγύη. Και όπως μας διηγείται ο μεγάλος Γιάννης Ρίτσος:

Και να αδερφέ μου που μάθαμε να κουβεντιάζουμε ήσυχα, ήσυχα κι απλά.

Καταλαβαινόμαστε, τώρα, δε χρειάζονται περισσότερα.

Κι αύριο λέω θα γίνουμε ακόμα πιο απλοί.

Θα βρούμε αυτά τα λόγια που παίρνουνε το ίδιο βάρος

σ' όλες τις καρδιές, σ' όλα τα χείλη,

έτσι να λέμε πια τα σύκα-σύκα και τη σκάφη-σκάφη.

Κι έτσι που να χαμογελάνε οι άλλοι και να λένε:

«Τέτοια ποιήματα σου φτιάχνω εκατό την ώρα».

Αυτό θέλουμε κι εμείς.

Γιατί εμείς δεν τραγουδάμε για να ξεχωρίσουμε, αδελφέ μου απ' τον κόσμο.

Εμείς τραγουδάμε για να σμίξουμε τον κόσμο.

***Δρ Μάνος Δανέζης, Επίκουρος Καθηγητής Αστροφυσικής
Πανεπιστημίου Αθηνών***

Πηγή: φωτογραφία: manosdanezis.gr